

Újabb elmélet a magyar államalapításról

Interjú Kristó Gyulával, a történettudományok doktorával

Az év végi két hónap között Salgótarjánban járt Kristó Gyula, a szegedi József Attila Tudományegyetem rektora, a történettudományok doktora, s a Magyar Történelmi Társulat Nógrád megyei szervezete újjáalakulása alkalmából előadást tartott a magyar államalapításról a legújabb kutatások tükrében. A fiatal történész harmadéves egyetemista korától, 1959-től kutatja az Árpád-kort és annak — szavaival élve — „peremvidékét”, a magyar őstörténet és az Anjou családból származó uralkodók korát. Kutatásainak eredményeit nemcsak szakmai folyóiratokban tette közzé, hanem könyvekben is. Az Akadémiai Könyvkiadó jelentette meg a Csák Máté tartományúri hatalma, A rozgonyi csata, A tizenegyedik századi harcosság története Magyarországon, A feudális széttagolódás Magyarországon című munkákat, a Magvető Gyorsuló idő sorozatában látott napvilágot a História és kortörténet a Képes Krónikában, az Elvek és utak sorozatban a Levendi törzsszövetségéről Szent István államát, a Magyar história sorozatban a Gondolat Kiadónál Az Aranybullák évszázada című kötet, valamint Makk Ferencel közösen a III. Béla emlékezete című forrásgyűjtemény.

— Rendkívül dolgoz életet vállalhat a magáénak. Könyvei az úgynevezett laikusok körében is érdeklődést keltenek, hiszen a magyarság „eredetéről” szólnak. Hogyan fordult érdeklődése e téma iránt?

— Egyetemi tanárainnak köszönhetem. Gimnazista koromban irodalmi érdeklődésű voltam, csak később alakultam át történelmivé. Kiváló tanárain hatására — hangsúlyozom. Persze a történelem engem tágabb értelemben érdekel, bele tartozónak érzem a folklórt, a nyelvtörténetet, és sorolhatnám tovább a történeti területeket. Ezekben a témakörökben publikálok is...

— Egyben új megvilágításba helyez korábbi ismereteiket. Például a Levendi törzsszövetségéről Szent István államát című könyvében a magyar államalapítást másképpen értelmezi, mint a korábbi, vagy jelenkori történészek. Mi is hát az Ön elképzelése a magyar államalapítással kapcsolatban?

— Meggyőződésem, hogy a magyar államosság a magyar

törzsiségből jött létre, vagyis önmagából ért meg. Ez a magyarázata annak, hogy nem azonos egyetlen szomszédos államával sem a felépítése, ugyanakkor mégis sok hasonlóságot mutat. A magyar állam abból a 7–8 törzsi államból keletkezett, amelyek már léteztek Szent István álama előtt. Ilyen törzsi állam volt például Ajtony a Maros vidékén, Gyuláé Erdélyben. Ők valóságos erőszakszervezetet építettek ki, s ezekben — ha görögkeleti formában is — megjelent az egyház. Természetes ugyanakkor, hogy a környező népektől számos hatást átvettünk. A németektől a külső mázt, az eszközöket, a kellékeket — csak egy dolgot említve, a latinul írást a görögül valóval szemben —, mert ezek nélkülözhetetlenek voltak a meglévő államiság formába öntéséhez.

— Mindaz, amit hallok, új a számomra. Az iskolában másképpen tanultuk...

— Ezen nem csodálkozom. Ez a történelem, a történelemkutatás tulajdonsága. Egyben a magyar történelem kardinális kérdése. A kutatók újra és újra felteszik a kérdést: hogyan alakult ki a magyar állam? Hiszen az előttünk és utánunk itt járt népek közül csak a magyarságnak sikerült gyökeret verni, államot alapítani ezen a területen. Képesek voltunk beépülni az európai kereszténységbe.

— Valóban. Csak az a kérdés: hogyan?

— Erre számos nézet született, és van köztudatban, mint ahogyan említette, hogy az iskolában magával másképpen tanították. A legelterjedtebb nézet, hogy a magyar állam német hatásra alakult meg a XI. században. A törvényalkotás, az oklevélírás és számos dolog ezt igazolja, de nézetem szerint e hatás felzárni. Régi „gyanú” mondatja a türk előzményeket. Csak ha ezt elfogadjuk, akkor mutatkozik egy évszázados úr, amellyel nem tudunk mit kezdeni, leletanyagaink is ellentmondanak ennek. Nagyon régi elképzelés, hogy a magyar állam szláv eredetű, s a balaton-felvidéki pannon-szláv morva államból származtatják. Ennek nagyságát és hatását azonban, az újabb kutatások bizonyítják, eltűzötték. Sőt, a morva államot 907-ben elpusztították, és ha hatását elfogadjuk, akkor azt kell vállalnunk, hogy a magyar állam

már előtte pár esztendővel létezett. De erre semmi forrásunk nem utal. A német eredetű elmélet után a bolgár-szláv államiság nézete bír a legtöbb realitással. Az ország déli része bolgár fennhatóság alatt állt, s hatása az erdélyi vajdaságra nyilvánvaló...

— Ahogy szavaiból kiveszem, eddig azokról az elméletekről tett említést, amelyek nem valószínűsíthetők az Ön véleménye szerint a magyar államiság kialakulására...

— Mondok akkor még egyet, az újabbak közül. Györffy György szerint — s többek között Engelsre hivatkozva állítja — a nemzetségekből alakult ki az állam. Egy-egy nemzetség alkotott egy vármegyét, s ezek konglomerátuma hozta létre az országot, az államot. Igen ám, csak hogy ezeknek a nemzetségeknek léteznük kellett volna a X. században is, nemcsak a három-négy évszázaddal későbbiekben, ahonnan Györffy visszavevte az úri nemzetségek létezését. Ennek azonban semmiféle nyoma nincs.

— Ön tehát az úgynevezett törzsi állam koncepció mellett kardoskodik?

— Igen. Ezt tudom bizonyítani az írott forrással, úgy, ahogyan az előbb már röviden elmondtam...

— Ez a rövid beszélgetés, őszintén szólva, kissé „megkevert”. Úgy érzem, korábbi igazságok dőltek meg.

— Ez a tudomány természete. Valamikor én is a német elmélet híve voltam, de ahogyan beástam magamat a korba, a forrásanyagba, úgy jöttem rá a tévedésre. Persze végleges választ erre az alapvető kérdésre — hogyan alakult ki a magyar állam — én sem adhatok. Csak egyet: egy lehetséges megoldási lehetőségét. A tudomány fejlődése továbbmutató.

— Befejezésképpen egy kérdésem volna: milyen könyv megjelenésére számíthatunk az Ön tollából a közeljövőben?

— A tavaszi könyvhónapra jelenik meg a Magvető Kiadó gondozásában a Tanulmányok az Árpád-korról című gyűjteményes kötetem. Tizennyolc régi és négy teljesen új cikket tartalmaz, s lényegében bemutatja azt a huszonegynéhány évet, amelyet ennek a kornak a tanulmányozásával eltöltöttem.

— Köszönöm a beszélgetést!

Sulyok László